

ნორმის პირველი ვერსია მოამზადა არნოლდ ჩიქობავამ გამოქვეყნებულია 1970 წელს „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებში“.

ნორმის პროექტის ახალი რედაქცია მოამზადა გიორგი გოგოლაშვილმა

პროექტი განხილულია თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს 2021 წლის 25 მაისის სხდომაზე და მიღებულია სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ექსპერტთა კომისიის 2022 წლის 10 ივნისის სხდომაზე.

-ავ და -ამ თემისნიშნის გარდამავალ ზმნებში | თურმეობითის ფორმათა მართლწერისას უნდა გატარდეს შემდეგი წესები:

ორპირიან -ავ და -ამ თემისნიშნის გარდამავალ ზმნებში | თურმეობითის ფორმათა მართლწერისას უნდა გატარდეს შემდეგი წესები:

1. პარალელურ ფორმათაგან გრამატიკულად გამართლებულია ორივე ტიპის წარმოება: დამიხატ-ავ-ს //დამიხატ-ი-ა; დამიდგ-ამ-ს//დამიდგ-ია
2. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ლიტერატურულ ფორმად უნდა დარჩეს -ავ და -ამ სუფიქსიანი ფორმები
3. -ია დაბოლოებიანი ფორმები უნდა იქნეს მიჩნეული დასაშვებად. ფორმათა შერჩევა სტილისტიკის სფეროში უნდა დარჩეს: უნახავს//უნახია; გაუბამს//გაუბია; დამითესავს//დამითესია
4. გავრცელების თვალსაზრისით დღევანდელ ქართულში -ია დაბოლოებიანი ფორმები უფრო ქარბობს, ვიდრე -ავ ელემენტის ვარიანტი (განსაკუთრებით მეშველზმნიანი წარმოებისა). ძირითადი **მინახავხარ, გინახავვარ; დამიხატავხარ, დაგინატავვარ...** ფორმების პარალელურად დასაშვები იქნეს **მინახიხარ, გინახივარ; დამიხატიხარ, დაგინატივარ** ვარიანტები.

დასაბუთება

საკითხის განხილვისას უნდა ვინებმძღვანელოთ შემდეგი პრინციპით: „სალიტერატურო ქართული ენა, როგორც ყოველი ცოცხალი ენა, უცვლელი ვერ იქნება. ამოცანა ისაა, რომ ცვლის ეს პროცესი მიზანშეწონილად წარვმართოთ: შევინარჩუნოთ და დავიცვათ ყველაფერი, რაც ფასეული შეუქმნია ქართული ენის მრავალსაუკუნოვან ისტორიას, ერთი მხრით, მეორეცაა და სალიტერატურო ქართულ ენას შევუნარჩუნოთ სათანადო კავშირი ცოცხალი ხალხური მეტყველების უშრეტ წყაროსთან“ (ჩიქობავა, 1972, 13).

განსახილველია ორპირიან -ავ და -ამ თემისნიშნის გარდამავალ ზმნებში | თურმეობითის პარალელურ ფორმათა (დაუმალავს//დაუმალაია, დაუთესავს // დაუთესია; უთქვამს//უთქვია...) ნორმირებასთან დაკავშირებული საკითხები. გასათვალისწინებელია შემდეგი ფაქტორები: ა) ნორმა ცვლადი მონაცემია; ბ) როცა ნორმას ვადგენთ, ერთი და იმავე სტრუქტურისა და სემანტიკის ფორმათა მიმართ ზოგჯერ დიფერენცირებული მიდგომაა საჭირო,... გ) მხოლოდ ზოგადი პრინციპების მოშველიება ნორმის დადგენისას პრობლემებს შეგვიქმნის.

დასახელებულ -ავ და -ამ თემისნიშნის პარალელურ ფორმათა მიმართ არაორაზროვანი

და პრინციპულია „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებში“ (პირველი კრებული, მეორე გამოცემა, თბ., 1986) წარმოდგენილი დასკვნა: პირველ თურმეობითი „თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ერთადერთ ლიტერატურულ ფორმად უნდა დარჩეს -ავ და -ამ სუფიქსიანი ფორმები, ხოლო -ია დაბოლოებიანი ფორმები უკუგდებულ უნდა იქნეს“ (ნორმები, 217).

მიიჩნევა, რომ -ია დაბოლოება -ავ და -ამ თემისნიშნის ზმნებში მიიღება „სხვა ზმნების ანალოგიით, რომელთაც I თურმეობითი -ია დაბოლოება აქვთ“ (იქვე, 216) (იგულისხმება გაუკეთებია, დაუნერ-ია ტიპის ზმნები)... დასკვნის საფუძველი გახლავთ: -ავ და -ამ თემისნიშნის ზმნები

- „ა) მართებული ფორმებია **წარმოების თვალსაზრისით;**
- ბ) მართებული ფორმებია **ისტორიული თვალსაზრისით;**
- გ) **გაბატონებული ფორმებია თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში“** (იქვე, 216).

შესაბამისად, იგულისხმება, რომ -ია დაბოლოებიანი ზმნები

- ა) **არ არის მართებული ფორმები წარმოების თვალსაზრისით;**
- ბ) **არ არის მართებული ფორმები ისტორიული თვალსაზრისით;**
- გ) **არ არის გაბატონებული ფორმები თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში.**

უნდა ვიხელმძღვანელოთ ნორმათა დადგენის ძირითადი პრინციპებით: პარალელურ ვარიანტთაგან ნორმის სტატუსი ეძლევა ფორმას, რომელიც

1. **ფართოდაა გავრცელებული;**
2. **ისტორიულად მართებულია;**
3. **დღევანდელი გრამატიკული სისტემით გამართლებულია;**
4. **ეგუება სალიტერატურო ენის განვითარების ტენდენციას.**

ამ პრინციპების შესაბამისად -ავ და -ამ თემისნიშნის ზმნათა -ია დაბოლოებიანი ფორმები:

1. ფართოდაა გავრცელებული...

„თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებში“ ვკითხულობთ: „**ია დაბოლოებიანი ფორმები თანამედროვე სალიტერატურო ენაში მეტად იშვიათად გვხვდება და, თუ გვხვდება, დიალექტიზმად მიიჩნევა**“ (ნორმები 1986, 216). ეს დასკვნა დღევანდელ რეალობას აღარ შეეფერება.

პირველი პრინციპის გათვალისწინებით სამსჯელო ნორმის შეცვლის თაობაზე კარგა ხნის წინათ დაიწყო საუბარი. დღეს ფაქტია, რომ **გავრცელების თვალსაზრისით დღევანდელ ქართულში -ია დაბოლოებიანი ფორმები უფრო ქარბობს, ვიდრე -ავ ელემენტის ვარიანტი.** განსაკუთრებით ეს ეხება მეშველზმნიანი ფორმებს: **მინახიხარ, გინახივარ; დამიხატიხარ, დაგინახივარ** (მდრ.: მინახავხარ, გინახავხარ; დამიხატავხარ, დაგინახატავარ...).

ასე რომ, ერთი მხრივ, დღემდე ჩატარებული კვლევების საფუძველზე და, მეორე მხრივ, -ია დაბოლოებიანი ფორმათა გავრცელების რეალური ვითარების გათვალისწინებით, **პირველი პრინციპი (ფართოდაა გავრცელებული) -ია დაბოლოებიანი ფორმათა აკრძალვის საფუძველად არ გამოდგება...**

2. ისტორიულად მართებულია.

არსებული ნორმის მიხედვით, -ავ და -ამ ელემენტის ვარიანტები **მართებულია ისტორიულად.** დებულება დაზუსტებას საჭიროებს; „ზოგი ორპირიანი გარდამავალი ზმნის ანმეოს (მყოფადის) ფუძეს აწარმოებენ სუფიქსები -ავ და -ამ. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში თურმეობითი პირველის ფუძე ამ ზმნებისა ანმეოს ფუძეზეა დამყარებული, ე.ი. **თურმეობით პირველში ეს -ავ და -ამ სუფიქსები შემონახულია. ასევე იყო ძველ ქართულშიც**“ (ნორმები 1986, 215). ეს დასკვნა მართებულია -ამ თემისნიშნის ზმნებისათვის, მაგრამ ნაწილობრივ შეეხება -ავ თემისნიშნის ზმნებს:

მართალია, დღეს ყველა -ავ ელემენტისანი ზმნისათვის ნორმა არის ერთნაირი და უგამონ-აკლისო (ეს ნორმა საკმაოდ კატეგორიულია!), მაგრამ ისტორიული თვალსაზრისით ყველა -ავ თემისნიშნისანი ზმნაში ვითარება არ არის ერთნაირი:

-ავ თემისნიშნისანი ზმნებში ორი ჯგუფი უნდა გამოიყოფოს:

ა) პირველი – რომელიც ისტორიულადაც -ავ თემისნიშნისანი იყო: **ვ-კლ-ავ, ვ-კერ-ავ, ვ-ხატ-ავ, ვ-ძრ-ავ, ვ-ხნ-ავ, ვ-მალ-ავ** და მრავალი სხვა.

ბ) მეორე ჯგუფი – ზმნები, რომლებიც ძველ ქართულში უთემისნიშნო იყო, ახალ ქართულში -ავ თემისნიშნისანია: **თეს-ს > თეს-ავ-ს, რეკ-ს > რეკ-ავ-ს, რეცხ-ს > რეცხ-ავ-ს, ხუეტ-ს > ხუეტ-ავ-ს, ჳოც-ს > ხოც-ავ-ს, ნაყ-ს > ნაყ-ავ-ს** და სხვა (შანიძე 1976, 85; შანიძე 1973, 389). როგორც აღინიშნა, ორივე ჯგუფის ზმნები თანამედროვე ქართულში -ავ თემისნიშნისანია; თანამედროვე ნორმის მიხედვით თემის ნიშანი უნდა გადაჰყვეს | თურმეობითშიც; ანუ ნორმატულია როგორც

პირველი ჯგუფის – **მოუკლავს, შეუკერავს, დაუხტავს, დაუძრავს, დაუხნავს, დაუმალავს...** ისე მეორე ჯგუფის – **დაუთესავს, დაურეკავს, გაურეცხავს, დაუხვეტავს, დაუხოცავს, დაუნაყავს...**

პარალელური -ია დაბოლოებისანი ფორმები (ნორმის მიხედვით – არამართებული) აქვს ორივე ჯგუფს:

მოუკლია, შეუკერია, დაუხტია, დაუძრია, დაუხნია, დაუმალა... და

დაუთესია, დაურეკია, გაურეცხია, დაუხვეტია, დაუხოცია, დაუნაყია...

მაგრამ ფაქტია: ისტორიულად მართებულია პირველ ჯგუფში -ავ თემისნიშნისანი, მეორე ჯგუფში – -ია დაბოლოებისანი... ანუ: ერთი ნორმის ფარგლებში მათი მოქცევა ამ პრინციპით (ისტორიული პრინციპით) არასწორია...

ასე რომ: დღევანდელ -ავ თემისნიშნისანი ზმნათა

ერთ ნაწილში ისტორიულად მართებულია – -ია დაბოლოება,

მეორე ნაწილში – -ავ დაბოლოება; ნორმა ორივე შემთხვევაში თემისნიშნისანი ვარიანტია; ანუ ისტორიზმის პრინციპი ნორმის მიხედვით ირღვევა ერთ შემთხვევაში.

ეს ფაქტი ნორმის სახით როგორ უნდა აისახოს, რომ არ დაირღვეს ისტორიზმის პრინციპი? უმტკივნეულოდ ვერ მოხერხდება – ან ერთგან დაირღვევა, ან – მეორესთან... (ნორმა ვერ დაავალდებულებს ენის მომხმარებელს, იცოდეს ისტორია თითოეული ზმნისა, დაიხეპიროს ან ერთი, ან მეორე ჯგუფის ზმნები...). პრობლემის მოგვარებას ერთადერთი გზა -ია დაბოლოებისათვის აკრძალვის მოხსნა...

სხვაგვარად: მეორე პრინციპიც (ისტორიულად მართებულია) ვერ დაუჭერს მხარს -ია დაბოლოების აკრძალვას...

3. დღევანდელი გრამატიკული სისტემით გამართლებულია;

არსებული ნორმის მიხედვით, -ავ ელემენტისანი ფორმები გამართლებულია დღევანდელი გრამატიკული სისტემით; შესაბამისად, აღნიშნულია, რომ -ია დაბოლოებისანი ფორმები არ არის გამართლებული დღევანდელი გრამატიკული სისტემით; მიიჩნევა სხვა ტიპის ფორმათა ანალოგიით გაჩენილად; აქაც საკითხი **სადავო და დასაზუსტებელი**:

უპირველესად გვინდა ყურადღება მივაქციოთ იმ ფაქტს, რომ ერთი პარადიგმის ფარგლებში არაა ერთგვაროვანი ვითარება I-II და III სუბიექტური პირების (იგულისხმება ვინის რიგი) ფორმათა წარმოების თვალსაზრისით.

თუ III სუბიექტური პირის ფორმათა შემთხვევაში პარალელიზმი ფაქტია (**უნახავს//უნახია**), (ზემოთაც მივანიშნეთ) I და II სუბიექტური პირების ფორმათა შემთხვევაში თემის ნიშნისანი ფორმები (**ვუნახავვარ, გინახავვარ, მინახავხარ, უნახავხარ...**) იშვიათობაა, თითქმის აღარ გვხვდება არც

ზეპირ და არც წერილობით მეტყველებაში; ამ ფორმებს ძირითადად ლინგვისტური განათლების პროფესიონალები თუ გამოიყენებენ. ჩვეულებრივია **-ია** დაბოლოებიან პარადიგმათა მეშველობით ფორმები (**ვუნახივარ, გინახივარ, მინახიხარ, უნახიხარ...**)...

ზეპირმეტყველებაში მესამე სუბიექტური პირის შემთხვევაშიც ძირითადად **-ია** დაბოლოებიანი ფორმები გამოიყენება (**უნახია, დაუმალია, დაურეკია, გაურეცხია, მოუთიბია...**), **-ავ** სუფიქსიანი ფორმები შედარებით იშვიათია; სადაც არის, ძირითადად ნორმათა გავლენის შედეგია. ხდება სისტემური ცვლილება (ამის თაობაზე ქვემოთ ვისაუბრებთ) – იცვლება წარმოების ტიპი (ესეც ჩვეულებრივი მოვლენაა ენაში) და (პირობითად) **ადრინდელი** ვარიანტის გვერდით ჩნდება პარალელური **გვიანდელი** ვარიანტი.

ხაზგასასმელია შემდეგი გარემოება: ეს არის **სისტემაში მომხდარი ცვლილების შედეგი** და **არა სხვა ზმნათა ანალოგიით წარმოქმნილი ვარიანტი**. არადა – პირველი ნორმატული პარადიგმა, მეორე – „უკუგდებულ უნდა იქნესო“. ასე რომ, **დღევანდელი გრამატიკული სისტემით** მართებულია **-ია** დაბოლოებიანი პარადიგმა; ანუ: პარალელურ ფორმათაგან გრამატიკულად **გამართლებულია ორივე ტიპის წარმოება**:

-ავ თემისნიშნითა I ჯგუფისა:

- დამიხატ-ავ-ს // დამიხატ-ი-ა მე ის (ისინი)
- დაგიხატ-ავ-ს // დაგიხატ-ი-ა შენ ის (ისინი)
- დაუხატ-ავ-ს // დაუხატ-ი-ა მას ის (ისინი)
- დაგვიხატ-ავ-ს // დაგვიხატ-ი-ა ჩვენ ის (ისინი)
- დაგიხატ-ავ-თ // დაგიხატ-ი-ათ თქვენ ის (ისინი)
- დაუხატ-ავ-თ // დაუხატ-ი-ათ მათ ის (ისინი)
- დამიხატ-ავ-ხარ // დამიხატ-ი-ხარ მე შენ
- დაგიხატ-ავ-ხართ // დაგიხატ-ი-ხართ მე თქვენ
- დაგვიხატ-ავ-ხარ // დაგვიხატ-ი-ხარ ჩვენ შენ
- დაგვიხატ-ავ-ხართ // დაგვიხატ-ი-ხართ ჩვენ თქვენ
- დაგიხატ-ავ-ვარ // დაგიხატ-ი-ვარ შენ მე
- დაგიხატ-ავ-ვართ // დაგიხატ-ი-ვართ შენ ჩვენ
- დაგვიხატ-ავ-ხარ // დაგვიხატ-ი-ხარ ჩვენ შენ
- დაგვიხატ-ავ-ხართ // დაგვიხატ-ი-ხართ ჩვენ თქვენ
- დაუხატ-ავ-ვარ // დაუხატ-ი-ვარ მას მე
- დაუხატ-ავ-ვართ // დაუხატ-ი-ვართ მას ჩვენ
- დაუხატ-ავ-ხარ // დაუხატ-ი-ხარ მას შენ
- დაუხატ-ავ-ხართ // დაუხატ-ი-ხართ მას თქვენ
- დაგიხატ-ავ-ვართ // დაგიხატ-ი-ვართ თქვენ მე/ჩვენ
- დაუხატ-ავ-ვართ // დაუხატ-ი-ვართ მათ მე/ჩვენ
- დაუხატ-ავ-ხართ // დაუხატ-ი-ხართ მათ შენ/თქვენ

-ავ თემისნიშნითა II ჯგუფისა:

- დამინაყ-ავ-ს // დამინაყ-ი-ა მე ის (ისინი)
- დაგინაყ-ავ-ს // დაგინაყ-ი-ა შენ ის (ისინი)
- დაუნაყ-ავ-ს // დაუნაყ-ი-ა მას ის (ისინი)
- დაგვინაყ-ავ-ს // დაგვინაყ-ი-ა ჩვენ ის (ისინი)
- დაგინაყ-ავ-თ // დაგინაყ-ი-ათ თქვენ ის (ისინი)
- დაუნაყ-ავ-თ // დაუნაყ-ი-ათ მათ ის (ისინი)

და სხვა...

-ამ თემისნიშნითა:

- დამიდგ-ამ-ს // დამიდგ-ია მე ის (ისინი)
- დაგიდგ-ამ-ს // დაგიდგ-ია შენ ის (ისინი)
- დაუდგ-ამ-ს // დაუდგ-ია მას ის (ისინი)

- დაგვიდგ-ამ-ს // დაგვიდგ-ია ჩვენ ის (ისინი)
- დაგიდგ-ამ-თ // დაგიდგ-ია-თ თქვენ ის (ისინი)
- დამიდგ-ამ-თ // დაუდგ-ია-თ მათ ის (ისინი)

მარჯვენა პარადიგმის წევრები ბუნებრივ შთაბეჭდილებას ტოვებს – ხშირი ხმარებისაა, მარცხენა პარადიგმა შედარებით იშვიათი გამოყენებისაა – განსაკუთრებით მეშველზმნიანი ფორმები...

ეს მსჯელობაც მხარს უჭერს იმ აზრს, რომ **-ია დაბოლოებიანი** (მეშველზმნიან ვარიანტებში – ი-ხარ/ვარ) **ფორმების აკრძალვას გრამატიკული საფუძველი არ გააჩნია.**

4. ეგუება სალიტერატურო ენის განვითარების ტენდენციას.

არსებული ნორმის მიხედვით, **-ია დაბოლოება -ავ და -ამ** თემისნიშნის ზმნებში მიიღება „**სხვა ზმნების ანალოგიით, რომელთაც I თურმეობითში -ია დაბოლოება აქვთ**“. ეს ნიშნავს: -ია დაბოლოებიანი ფორმები გრამატიკულად უმართებულოა და ვერ ეგუება სალიტერატურო ენის განვითარების ტენდენციას. არ ჩანს ასე:

-ია დაბოლოება გრამატიკულად ისევე მართებულია განსახილველი ტიპის ზმნებში, როგორც -ავ ელემენტის დაბოლოება. ამას შემდეგი მიზეზი აქვს:

თუ ენაში ხდება სისტემური ცვლილება, ამ ცვლილების ნებისმიერი ეტაპი გრამატიკულად მართებულია შესაბამისი ეტაპისათვის. ვთქვათ, სუბიექტური II პირის გამოხატვაში გრამატიკულად მართებულია ხანმეტიც, ჰამეტიც, სანნარევი და „უნიშნო“ (დღევანდელი ნორმა) ვარიანტებიც. ამდენად, **-ავ და -ამ** თემისნიშნის ზმნათა I თურმეობითის შემთხვევაში გრამატიკულად მართებულია როგორც თემისნიშნის, ისე **-ია დაბოლოებიანი** ფორმები, რადგან ეს უკანასკნელი არის ამ ტიპის ფორმათა განვითარების ბოლო საფეხური.

დაუ-მალ-ავ-ს > დაუ-მალ-ვ-ია > დაუ-მალ-ია.

მაგრამ ჯერ უნდა გავარკვიოთ, **არის თუ არა წარმოების თვალსაზრისით -ია დაბოლოებიანი ფორმები საერთოდ კანონზომიერი?**

ცნობილი ფაქტია, რომ დრო-კილოთა სისტემა საუღლებელი ფუძის პრინციპებზეა აგებული. საუღლებელი ფუძის (ამ შემთხვევისათვის სჯობს გამოვიყენოთ ტერმინი **თემა**) ერთგვროვნობა არის საფუძველი I და II სერიის მწკრივთა დაჯგუფებისა.

- I სერია II სერია
- მალ-ავ-ს** და-**მალ-ა**
- მალ-ავ-და** და-**მალ-ოს**

მალ-ავ-დეს

III სერია ამ მხრივ განსხვავებულია – საუღლებელი ფუძე არაა ერთგვარი;

პრინციპულად განსხვავებულია ვითარება ძველსა და ახალ ქართულში.

ძველ ქართულში III სერიის მწკრივთა სანარმოებლად გამოიყენება როგორც რთული (I სერიისა), ისე მარტივი (II სერიის) თემა. კანონზომიერება ასეთია: რთული თემა აწარმოებს **I თურმეო-**

ბითის ფორმებს, მარტივი – II თურმეობითისა და III კავშირებითისას.

ანმყო

აღვა-შცნ-ებ,	განვა-გ-ებ,	დავჰ-მალ-ავ
	I თურმეობითი	
აღმი-შცნ-ებ-იეს,	განმი-გ-ებ-იეს,	დამი-მალ-ავ-ს
	II თურმეობითი	
აღმე-შცნ-ა,	განმე-გ-ო,	დამე-მალ-ა
	III კავშირებითი	
აღმე-შცნ-ოს,	განმე-გ-ოს,	დამე-მალ-ოს

როგორც სქემიდან ჩანს, I თურმეობითი ყველა შემთხვევაში რთულ თემას გამოიყენებს, II თურმეობითი და III კავშირებითი – მარტივს.

I თურმეობითის შემთხვევაში განსხვავებას ქმნის ის ფაქტი, რომ -ავ და -ამ თემისნიშნიან ზმნებს -იეს დაბოლოება არა აქვთ. ამ მხრივ საშუალო ქართულის მიჯნაზე უნიფიცირების ტენდენციაც იჩენს თავს – -ავ თემისნიშნიანებს -ია დაბოლოება დაერთვის: დაუ-მალ-ვ-ია...

ამ ტიპის ფორმები (შემიკრავს, შეგიკრავს, შეუკრავს) ანტონის პარადიგმებშიც მოხვდა ჩვეულებრივი (შემიკრავს, შეგიკრავს, შეუკრავს) ტიპის ფორმათა გვერდით (ანტონი 1998).

დაუ-მალ-ვ-ია ტიპის ფორმები გვხვდება კლასიკურ მწერლობაშიც: მინახვიხარ (ილია), გვინახვია (მ. ჯავახიშვილი) და სხვა.

ფორმათა განვითარების დინამიკა ასეთია:

მი-ნახ-ავ-ს > (მი-ნახ-ვ-იეს >) მი-ნახ-ვ-ია > მი-ნახ-ია.

ნარევი ფორმები (ასე უწოდებენ მინახვია ტიპის ფორმებს – ნორმები 216) არ დამკვიდრდა. წარმოება გადავიდა -ია დაბოლოებაზე: მინახავს > მინახია.

ნარევი ფორმების გაჩენა – ეს იყო მცდელობა ორპირიანი მოქმედებითი გვარის ზმნათა I თურმეობითის წარმოების უნიფიკაციისა.

აღმი-შცნ-ებ-იეს, განმი-გ-ებ-იეს, დამი-მალ-ვ-იეს... ანუ I თურმეობითი ყველა ამ ტიპის ზმნისა იწარმოება რთული თემისაგან -იეს დაბოლოებით, თუმცა ეს ტენდენცია ბოლომდე არ გატარდა – თავი იჩინა ახალმა ტენდენციამ.

ძველი ქართულის პრინციპია:

I თურმეობითი – რთული თემა (მოქმედებითი გვარის ყველა ზმნისათვის)

II თურმეობითი და III კავშირებითი – მარტივი თემა (მოქმედებითი გვარის ყველა ზმნისათვის)

ვუნოდოთ ამ პრინციპს პირობითად ფორმათა ერთგვაროვნების ჰორიზონტალური პრინციპი.

რა ცვლილება მოხდა ახალ ქართულში? მოქმედებითი გვარის ზმნათა ნაწილმა I თურმეობითში რთული თემა შეინარჩუნა და, რაც მთავარია, II თურმეობითსა და III კავშირებითშიც რთული თემა გამოიყენა.

აუ-შენ-ებ-ია

აე-შენ-ებ-ი(ნ)ა

აე-შენ-ებ-ი(ნ)ოს

მეორე ნაწილმა II თურმეობითსა და III კავშირებითში მარტივი თემა შეინარჩუნა და, რაც მთავარია, I თურმეობითშიც მარტივი თემა გამოიყენა:

გაუ-გ-ია

გაე-გ-ო

გაე-გ-ოს

ანუ მოქმედებითი გვარის ზმნები მესამე სერიაში ემყარებიან ან რთულ თემას, ან – მარტივს. დავარქვათ ამას პირობითად ფორმათა ერთგვაროვნების ვერტიკალური პრინციპი.

ამგვარი ცვლილებებით **III სერიის ფორმათა წარმოებაც ერთგვაროვანი საუღლებელი ფუძის პრინციპს დაემყარა**. სამივე მწკრივში ერთგვაროვანი ფუძეა – ან მარტივი თემა, ან – რთული თემა.

ამი-შენ-ებ-ია	ამი-გ-ია
ამე-შენ-ებ-ინა	ამე-გ-ო
ამე-შენ-ებ-ინოს	ამე-გ-ოს

ამი-გ-ია ტიპის ფორმათა ჯგუფში შევა **-ავ** და **-ამ** თემისნიშნის ზმნები. ასე რომ, **-ია** დაბოლოებული ფორმები ახალი ქართული სისტემის ნაწილია და, შესაბამისად, მართებულია წარმოების თვალსაზრისით.

ამგვარად: **-ია** დაბოლოებული ფორმების გაჩენა არის არა „ანალოგიის“, არამედ **სისტემური ენობრივი ცვლილების შედეგი**; ამიტომ **გრამატიკულად მართებულია როგორც -ავ (და -ამ) ელემენტის ფორმები (განვითარების ადრეულ ეტაპზე), ისე -ია დაბოლოებული ფორმები (განვითარების გვიანდელ ეტაპზე)**.

ამგვარად, გვაქვს ორი ვარიანტი:

დაუ-მალ-ავ-ს	დაუ-მალ-ია
დაე-მალ-ა	დაე-მალ-ა
დაე-მალ-ო-ს	დაე-მალ-ო-ს

პირველი – ძველი („ჰორიზონტალურ“ პრინციპზე აგებული) სისტემის ნაწილია; მეორე ახალი („ვერტიკალურ“ პრინციპზე აგებული) სისტემის ნაწილი.

თუ ნორმად მივიჩნევთ პირველ ვარიანტს (დაუ-მალ-ავ-ს, დაე-მალ-ა, დაე-მალ-ო-ს), ახალ სისტემაში ძველის დაკანონებას შევეცდებით.

ასე რომ, **თანამედროვე ქართულისათვის მეორე ვარიანტი მარებულია გრამატიკულად**.

თუ ყოველივე ზემოთქმულს გავითვალისწინებთ, დასკვნა შეიძლება ასეთი გაკეთდეს:

-ია დაბოლოებული ფორმები (დაუთესია, დაურეკია, გაურეცხია... დაუმალია, უნახია... დაუდგ-ია, დაუბია...დაუზმალივარ, ვუნახივარ...)

1. ფართოდაა გავრცელებულია;
2. ისტორიულად მართებულია (ერთი ნაწილი);
3. დღევანდელი გრამატიკული სისტემით გამართლებულია;
4. ეგუება სალიტერატურო ენის განვითარების ტენდენციას.

ამჟამად, რომ პარალელური ვარიანტიდან **-ავ** და **-ამ** ელემენტის ფორმების სასარგებლოდ არსებული არგუმენტები შეიძლება დარჩეს ძალაში (გარკვეული დაზუსტებით) და ამიტომ ამ ფორმათა არანორმატიულობის საკითხის დასმა არ შეიძლება. მაგრამ ასევე არ შეიძლება თქმა იმისა, რომ „**-ია დაბოლოებული ფორმები უკუგდებულ უნდა იქნეს**“.

დღემდე არსებული ნორმის პირველი ნაწილი უნდა დაზუსტდეს ამგვარად: „თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში **ლიტერატურულ ფორმად უნდა დარჩეს -ავ და -ამ სუფიქსისანი ფორმები**;“ ხოლო მეორე ნაწილი უნდა შეიცვალოს ამგვარად: „**-ია დაბოლოებული ფორმები უნდა იქნეს მიჩნეული დასაშვებად**“.

ანუ: **ნორმატიული თვალსაზრისით მართებულად უნდა იქნეს მიჩნეული ორივე ფორმა**. ფორმათა შერჩევა სტილისტიკის სფეროში უნდა დარჩეს...